РОЗДІЛ II

§ 8. ДІЄСЛОВО. ДІЄВІДМІНИ

Латинське дієслово (verbum) має:

6 часів: теперішній (praesens), минулий недоконаний (imperfectum), минулий доконаний (perfectum), давноминулий (plusquamperfectum), майбутній недоконаний (futurum I), майбутній доконаний (futurum II).

3 способи: дійсний (indicativus), умовний (coniunctivus), наказовий (imperativus).

2 стани: активний (activum), пасивний (passivum).

3 особи.

2 числа: однина (singularis), множина (pluralis).

4 дієвідміни.

Дієвідміну визначають за формою інфінітива, який закінчується на -re: accusare – звинувачувати. Відкидаючи *-re* (у III дієвідміні *-ĕre*), знаходять основу інфінітива і за кінцевим голосним основи визначають дієвідміну:

I *-a*	accusa-*re*
II *-ē*	vidē-*re*
III -приголосний	leg-*ĕre*
IV *-ī*	audī-*re*

§ 9. PRAESENS INDICATIVI ACTIVI

Praesens indicativi activi відповідає теперішньому часу дійсного способу активного стану.

Утворюється додаванням до основи інфінітива особових закінчень:

Sing.	Plur.
1 *-o*	*-mus*
2 *-s*	*-tis*
3 *-t*	*-nt*

Відмінюючи дієслова у praesens, слід враховувати такі особливості: у I дієвідміні однини кінцевий голосний основи *-a* поглинається закінченням *-o*. У II дієвідміні особливостей немає. У III дієвідміні між основою та закінченням додаються голосні *-i* та *-u*. У IV дієвідміні перед *-nt* з'являється голосна *-u*, наприклад:

accusare	звинувачувати	scribĕre	писати
Sing.	Plur.	Sing.	Plur.
1 accus-*o*	accusa-*mus*	1 scrib-*o*	scrib-*i-mus*
2 accusa-*s*	accusa-*tis*	2 scrib-*i-s*	scrib-*i-tis*
3 accusa-*t*	accusa-*nt*	3 scrib-*i-t*	scrib-*u-nt*
(він звинувачує)		(він пише)	

Відмінювання дієслова esse – бути.

Sing.	Plur.
1 sum	sumus
2 es	estis
3 est	sunt

§ 10. IMPERATIVUS PRAESENTIS

Imperativus praesentis – наказовий спосіб теперішнього часу – має форми 2-ї особи однини та множини. 2 особа однини утворюється відкиданням від інфінітива закінчення *-re*, а 2 особа множини – додаванням до основи закінчення *-te*, а для дієслів III дієвідміни *-ĭte*. Наприклад:

accusare	звинувачувати;
accusa!	звинувачуй!
accusate!	звинувачуйте!
scribere	писати;
scribe!	пиши!
scribite!	пишіть!

Заперечна форма наказового способу складається з інфінітива і слів *noli* в однині та *nolite* у множині:

noli accusare!	не звинувачуй!
nolite accusare!	не звинувачуйте!

§ 11. ІМЕННИК. ВІДМІНИ

У латинській мові, як і в українській, іменник (nomen substantivum) має:

3 роди: чоловічий masculinum (m), жіночий femininum (f), середній neutrum (n).

2 числа: singularis, pluralis.

6 відмінків:

Називний	Nominativus	хто? що?
Родовий	Genetivus	кого? чого?

Давальний	Dativus	кому? чому?
Знахідний	Accusativus	кого? що?
Аблатив	Ablativus	ким? чим? де? від кого?
Кличний	Vocativus	

Належність до відміни визначається за закінченням родового відмінка однини (Gen. Sing.), яке фіксується у словнику.

Закінчення Gen. Sing.	Відміна	Словникова форма
-ae	I	via, *ae f* дорога
-i	II	servus, *i m* раб
-is	III	mons, *montis m* гора
-us	IV	fructus, *us m* плід
-ei	V	dies, *ei f* день

§ 12. ПЕРША ВІДМІНА ІМЕННИКІВ

До I відміни (declinatio prima) належать переважно іменники жіночого роду та деякі іменники чоловічого, які в Nom. Sing. мають закінчення *-a*, у Gen. Sing. *-ae*. Наприклад: culpa, *-ae f* – провина, femina, *-ae f* – жінка, nauta, *-ae m* – моряк.

Зразок відмінювання:

	Singularis	Pluralis
Nom.	culp-*a*	culp-*ae*
Gen.	culp-*ae*	culp-*ārum*
Dat.	culp-*ae*	culp-*is*
Acc.	culp-*am*	culp-*as*
Abl.	culp-*ā*	culp-*is*
Voc.	culp-*a*	culp-*ae*

ВПРАВИ

Перекладіть речення:

1. Bene laboramus. 2. Libenter legimus et scribimus. 3. Cur male scribitis? 4. Bene lego. 5. Male scribis. 6. Bene discere debetis. 7. Cur male audis? 8. Audi et tace. 9. Nolite clamare. 10. Quid legis? 11. Noli male

laborare. 12. Nolite male scribere. 13. Noli dicere, si tacere debes. 14. Quod agitis, bene agite. 15. Philosophia est magistra vitae. 16. In terra est vita, in luna non est. 17. Via antiqua est via tuta. 18. Ira est causa iniuriae. 19. Amat victoria curam. 20. Incolae terrae naturam superant. 21. Etiam bestiae memoriam habent. 22. Ad stellas via longa est. 23. Sine amicitia vita est nulla. 24. Causa magnae gloriae Romae antiquae est audacia incolarum. 25. Amicitia vitam ornat. 26. Non est facile mutare naturam.

Перекладіть текст:

DE ITALIA

Italia est terra Europae et patria linguae Latinae. Italia insulas habet. Sicilia est insula Italiae. In ora Siciliae est Aetna. Incolae Italiae sunt agricolae. Incolae insularum et orarum Italiae plerumque sunt nautae. Italia est patria poetarum. In Italia est Roma.